

Paremmiin sanoen ...

*Tässä osastossa esitetään julkisuudesta poimittuja kielivirheitä ja tyyli-
kömpelyyksiä lyhyesti perusteltuine korjausehdotuksineen.*

»Amerikka rakentaa»-näyttelyn yhteydessä on Ateneumissa joka päivä kaksi elokuvanäytöstä, jolloin näyttelyvieraat saavat seurata valkokankaalla Amerikan pika-asuntotuotantoa.» (Pääkaupunkilaislehdessä 13. 1. 45.) Kun sana *näytös* teatterikielessä tarvitaan ja on vanhaan vakiintunut tarkoittamaan samaa kuin ruotsin 'akt' (esim.: »Välialjat toisen ja neljännen *näytöksen* jälkeen»), siis näytelmän sellaista osaa, jonka jälkeen esi-rippu pitkäköksi aikaa sulkee näyttämön, on kielemme ilmaisukyvyn vähentämistä se, että tätä sanaa käytetään kuten ylläolevassa sitaatissa merkitsemään **näytäntöä**. Valitettavasti esim. Helsingin elokuvayleisön kuulee aivan yleisesti puhuvan »kello seitsemän näytöksestä» jne. tarkoitettaessa siinäkin juuri **näytäntöä**. Koulupetuksen olisi syytä tässä kohden pyrkiä ohjaamaan käytäntöä oikeille raiteille.

*

»Vuosikirjan *merkitystä* nimenomaan taiteen olemuksen eri puolia selvittävänä *lisäisi* varmaan paljon *se, jos* siihen jatkuvasti voitaisiin sisällyttää yleisempäänkin laatua olevia kirjoituksia.» (Aikakauslehden taidearvostelusta 1945.) Tässä puhekielenomaisessa virkkeessä on sekaantunut toisiinsa kaksi eri ilmausta antaen tulokseksi logiikan kannalta epätydyttävän rakenteen. Nämä alkuperäiset, selvät ilmaukset ovat: 1) Vuosikirjan *merkitystä* ... *lisäisi* ... *se, että* jne., 2) Vuosikirjan *merkitys* ... *lisääntyisi*, *jos* jne. Jompikumpi näistä olisi suositeltava alussamainitun ns. kontaminaatio-ilmauksen asemesta.

*

»Olitko sinä selvillä siitä, etten minä olisi ikinä *lupannut* ottaa sitä hamsteria mukaan matkalle?» (V. 1944 ilmestytyneestä erinomaisesta romaanisuomenoksesta.) Laajemmasta yhteydestä selviää, että suomentaja on ylläolevassa lauseessa tarkoittanut *lupaamisella* 'sallimista'. Mutta kun *lupati* -verbillä kirjakielessä vakiintuneesti on valtamerkityksenä = 'tehdä lupaus', ei ole syytä suosia alussamainitun kaltaista, enimpien lukijain kielivaistoa häiritsevää murteellisuutta. Olisi siis ollut sanottava esim.: O. s. s. s., e. m. olisi ikinä *sallinut* ottaa s. h. m. m.? (Vrt. Vir. 1931 ss. 135, 276.)

*

»Aleksis Kiven lyyrilliset runot eivät olleet saavuttaneet jakamatonta *eikä* yleistä vastakaikua.» (V. 1944 ilmestyneestä, kieleltäänkin korkeatasoisesta teoksesta.) Ei näytä olevan mitään syytä sallia kirjakielessä edelläolevan kaltaista, puhekielestä hyvin tuttua poikkeusta kieltoverbin numeruskongruenssista. Parasta on säilyttää kieltosanan verbinluonne semmoisenaan ja sanoa siis: ... eivät olleet saavuttaneet jakamatonta **eivätkä** yleistä vastakaikua.

*

»Edistysmies Juhani Aho on jo nuoruudessaan varsin vanhoillinen monessa katsoimuksensa ja tuntemistapansa olennaisessa kohdassa, ja lopulta keskittyikin suuri probleemi siihen, minkä takia hänestä *ei tullut konservatiivia ennen kuin 'edistysmielistä'*.» (Uudesta kirjallisuushistoriallisesta esityksestä.) Virkkeen kaksi viimeistä sanaa muodostavat tyypistyneen komparatiivisen sivulauseen; jos

näin ajatellaan, huomataan, että viimeinen, kirjoittajan lainausmerkkeihin sijoittama sana on oleva tuon sisällykseltään ja muodoltaan myönteisen sivulauseen subjektina ja että se niin ollen ei voi olla partitiivissa: ... *ei tullut konservatiivia ennen, kuin hänestä tuli 'edistysmielinen'*. Subjektin sija ei tietenkään muutu, vaikka komparatiivinen sivulause esiintyy lyhentyneenä predikaatitomaksi. Edellä siteeratunkin virkkeen lopun tulisi siis kuulua: *ei tullut konservatiivia ennen kuin 'edistysmielinen'*.

*

»Pakkala oli tunnusomainen yksityishenkilö, kodin piirissä eläjä ja viihtyjä. Hän oli *sitä* pakosta, sillä hänen hermonsa olivat huonot...» «eivätäkä vain hänen Tarinansa ole todistuksia leikinpuhujasta ja humoristista: hän oli *sitä* myös ihmisenä, perheenisänä, opettajana ja kansanpuhujana». (Samasta kirj.-historiasta.) Näissä sitaateissa kursivoitua demonstratiivipronominin muotoa *sitä* on katsottava tuolla tapaa käytettynä ajatusta häiritseväksi muukalaisvoittoisuudeksi. Jotta pronominin partitiivi

niissä olisi paikallaan, se pitäisi voida korvata pronominin tarkoittaman, edellä käyvän substantiivin vastaavalla sijamuodolla. Siis: Hän oli *sitä* > kodin piirissä *eläjää* ja *viihtyjää* pakosta... hän oli *sitä* > *leikinpuhujaa* ja *humoristia* myös ihmisenä... Kun näin ei tietenkään voida tehdä, niin koko partitiivinen pronomini on vaihdettava nominatiivissa olevaan pronominaaliin ja sanottava esim.: Hän oli *sellainen* pakosta... hän oli *sellainen* myös ihmisenä..

*

Usein näkyy julkisuudessa »Svenska Litteratursällskapet i Finland»-nimisen yhdistyksen nimi suomennettavan (Suomen) *Ruotsalaisen kirjallisuuden seuraksi*; näin esim. Isossa Tietosanakirjassa XI 448. Tämä käännös on tietysti »Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran» mallin mukaan suoritettu. Mutta on huomattava, että jälkimmäinen nimi sisältää lauseopillisen arkaismin, jota ei ole syytä käyttää mallina nykysuomeksi käännettäessä. Mainitun nimen nykykielenmukainen käännös kuuluisi: (Suomen) **Ruotsalainen kirjallisuusseura**.